

Koos Meure,

Koos Meure is in augustus 1939 in Schiedam geboren. Zijn ouderlijk huis bevond zich op een afstand van zo'n 600 meter van scheepswerf Wilton Feijenoord. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerde het bedrijf opdrachten uit voor de Duitse oorlogsindustrie waardoor de werf regelmatig doelwit was van bombardementen door geallieerde vliegtuigen. Koos herinnert zich dat hij als kleine jongen riep: "Ma - ma - zwarte sigaren - boem".

DE HAVENLOODS - DINSDAG 10 OKTOBER 1989

Wilton tijdens oorlog vaak doelwit van bombardementen

SCHIEDAM — De twee of drie onafhankelijke vliegtuigbommen die nog ergens op het terrein van de werf Wilton-Feijenoord liggen, zijn niet de enige die tijdens de oorlogsjaren op Schiedams grondgebied zijn gevallen. De werf was tijdens de bezetting vaak het doelwit van geallieerde bommenwerpers. Maar ook in de omgeving van Wilton zijn door vergissingen bommen gevallen.

De eerste keer dat Schiedam met het bombardement als mislukte manier van oorlog voeren te maken krijgt is al op 14 mei 1940. De Duitse luchtmacht doet een lucht aanval op het spoorwagstation. Het resultaat is echter dat niet het station wordt vernield maar een aantal woningen aan de Parallelweg. De trieste balans: 34 vernielde woningen en een aantal doden onder de bewoners. Het eerste oorlogsjaar blijven Schiedam verder bombardementen bespaard.

Pas in de nacht van 17 op 18 april 1941 verschijnen Britse bommenwerpers boven Schiedam om de door de Duitsers bezette Wilton-werf te vernielen. Een aantal brisantebommen treft ook inderdaad de werf.

Helaas vallen er echter ook bommen in de woonwijken. Zo wordt de hoek Aleidastraat/Vlaardingerdijk getroffen en ook nog een aantal andere plaatsen in het Westen. Ook op een bijgebouw van het Rooms-Katholieke ziekenhuis valt een brisantebom. Door deze afgevoalde bommen worden tijdens de eerste geallieerde aanval op Wilton 2 personen gedood en 4 zwaargewond. Op 16 juli van hetzelfde jaar zijn de werven in Schiedam wederom het doelwit. Tijdens deze aanval op Wilton en de Gusto verliezen 14 mensen het leven.

Luchtfafweer

Immiddels hebben de Duitsers niet stilgezeten. Op en rond de werf wordt luchtfafweergeschut geplaatst. De Britten merken de gevolgen hiervan tijdens de aanval op 28 augustus. Een lornaai van zeventien Bliensheim met een escorte van Spitfires mistert op geringe hoogte het Waterweg-

gebied als het luchtfafweergeschut loobarscht. De bommenwerpers weten op de werf van Wilton het vrachtschip Zuiderdam te raken maar de prijs is hoog. Zeventien Bliensheim koren moet terug naar de basis in Engeland. Een van hen stort neer in het slabbort. Een Spitfire wordt ook geraakt door het Duitse geschut en maakt een noodlanding in Kethel. De Engelse minister-president Churchill vindt de prijs die betaalt is te hoog. Het verlies van zeventien van de zeventien Bliensheim in de dagaanval op koopvaardij en haveninstallaties in Rotterdam is bijzonder zwaar. (...) Zulke verliezen zijn buiten proportie voor één aanval op schepsaart, die geen vitaal bevoorradingswerk verricht. Ondanks mijn bewondering voor de moed van de vliegers, wil ik niet dat zij zulke zware operaties vliegen", schreef hij aan de chef-staf van het Bomber Command.

Hierin bleef het een poosje rustig rond de werf. Wel werd 3 oktober 's avonds een aantal bommen gegooid op de constructiewerkplaats van Swarttouw. Hierbij werd vrij veel schade aangericht maar waren geen slachtoffers. Op 8 en 29 januari 1942 vielen er met oosten van de stad enkele brisantebommen zonder

dat er veel luchtactiviteit te sporen is. Ook deze bommen richten veel schade aan. De werf Wilton-Feijenoord is op 7 augustus weer het doelwit van een bombardement. Er wordt een twintigtal bommen afgevoerd met als resultaat grote schade aan de werf en schepen en twee doden. Op 8 september wordt wederom een aantal bommen afgegooid op Wilton. De brisanten treffen echter niet de werf maar komen op woensdag in de Julianaalaan en Bosboomlaan en in het Sterrebos. Dertien burgers komen om het leven. Behalve dat acht panden worden vernield of zwaar beschadigd, lopen zo'n duizend andere woningen jasschede op.

Het eerste bombardement van stekens in 1943 vindt plaats op 4 maart. Enkele tientallen projectielen vallen op Wilton, in het Sterrebos en bij de voorbrug in de Nieuwlandse zolder. Veertien doden is de dierste balans die na deze aanval die wordt uitgevoerd door zeventien Vliegende Forten aan Amerikaanse de Achtste luchtmacht, kan worden opgeteld.

Zwarte dag

Een zwarte dag voor de burgerbevolking is ook 28 maart. Meer dan veertig brisant- en tien brandbommen komen terecht op Wilton-Feijenoord en op woningen aan de Burge-meester Knapperlaan, Jan Steenstraat, Van Ostadealaan en Frans Halsplein. Er vallen zeventien doden en elf personen raken zwaar gewond. Zestien huizen zijn totaal verwoest en 39 woningen worden ontruimd met het oog op blindgangers.

Drie dagen later zijn er werven in het Waterweggebied weer het doel van Amerikaanse bombardementsvluchten. Om even na 13.00 uur vallen de eerste bommen omlaag. De vaak nog jong en onervaren bemanning van de Vliegende Forten maakt echter een noodlottige misrekening.

Doordat er op de grote hoogte waarop de vliegtuigen zich bevinden een andere windrichting is dan aan de grond worden de bommen verkeerd gericht. Het gevolg is dat de bommen niet op de havengebieden van Rotterdam en Schiedam vallen maar op enkele druk bevolkte wijken. Het resultaat is meer dan 400 doden in Rotterdam en een tiental doden in Schiedam. Na de desastreuze aanval verdwijnen de Amerikaanse vliegtuigen even van het toneel. De bombardementen

worden weer uitgevoerd door de Britten met lichtere en nauwkeurigere vliegtuigen. Al op 4 april verschijnen de Britten al weer boven Wilton. Hoewel er blindgangers vallen in de Emmalaan, Vlaardingerdijk en Paulus Potterstraat zijn er ditmaal geen slachtoffers. Op 22 juni wordt de Emmalaan weer getroffen door bommen die voor Wilton bestemd zijn. Op de werf zelf vallen drie doden.

Hierin blijft de burgerbevolking verdere rampen bespaard. In 1944 en 1945 vinden er geen noemenswaardige bombardementen meer plaats, afgezien van twee bommen die in 1945 op Wilton vallen. De meeste slachtoffers in de laatste twee jaren van de oorlog vallen dan ook door op straat gevallen granaten van het luchtfafweergeschut. De Duitsers ontmantelen na de vele bombardementen in 1943 de werf. De geallieerde bombardementen hebben hun effect niet gemist. Het grote 46.000 tons dok is onherstelbaar beschadigd en het kleinere 20.000 tons dok is ook gehavend. Na 1943 blijft de activiteit van Wilton dan ook beperkt tot de bouw van vier kleinere schepen. De prijs is echter hoog. Vele Schiedamse burgers komen om door afgevoalde vliegtuigbommen en ook de tol onder de bemanning van de vliegtuigen is hoog.

● In april 1941 werd de hoek Aleidastraat/Vlaardingerdijk getroffen.

● De Zuiderdam werd na de aanval van 28 augustus 1941 door brandweer zo vol met water gepompt dat het schip kopsigde.

Geregeld ging Koos voorop de fiets met zijn vader mee naar het Westland om voedsel te halen. Vaak wist hij vader te vertellen waar ze eerder al geweest waren.

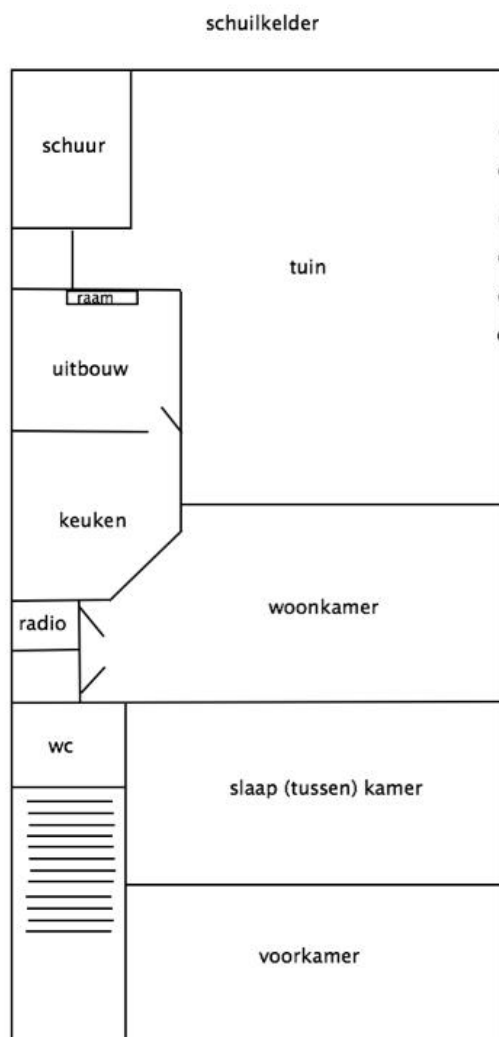
In mei 1943 verordonneerde de Duitsers dat alle Nederlanders hun radio moesten inleveren, omdat er teveel invloed werd uitgeoefend door Radio Oranje die vanuit Londen (nieuws)uitzendingen op de Nederlanders richtten. Een half jaar later werd een molen, die bij de spoorlijn stond, door de Duitsers in brand geschoten omdat er op zolder radio's gevonden waren. Als kleine jongen, onwetend wat de achtergrond was, vond Koos dat een prachtig gezicht, vooral de hard draaiende wieken. De familie Meure had hun radio in een loze ruimte boven de kast in de huiskamer verstopt. Koos werd verteld dat hij, als er naar de radio gevraagd werd, moest zeggen: "kaput gemacht".

Op 4-jarige leeftijd gaat Koos 's morgens naar kleuterschool Kiveva (afkorting van "Kinderen van één Vader"). Als het luchtalarm afging moesten alle kinderen naar de gang en daar achter elkaar op hun knieën op de grond gaan zitten met het hoofd tussen de benen van de voorganger. Het voorste kind lag met het hoofd onder een tafel. Thuis schuilt de familie tijdens een luchtaanval in de nis onder de trap. Bij het buitenspelen was Koos, net als alle kinderen in die tijd, gefixeerd op het luchtalarm. Op een dag gaat de sirene weer af. Koos schuilt op de ene hoek van de straat, twee buurmeisjes op de

andere hoek. Tijdens het bombardement stort het gebouw, waar de meisjes schuilden, in. Ze raakten bedolven onder het puin en komen om het leven. Toen het sein veilig werd gegeven kwam hulp te laat, Koos kon enkel nog aangeven waar ze moesten zoeken.

In de oorlog zijn in Schiedam geallieerde soldaten begraven, eerst per koets, later op de handkar. De begrafenisstoet werd voorafgegaan door doedelzakspelers. Als Koos nu deze muziek hoort moet hij hier altijd aan denken.

Vader Meure was vrijwilliger bij de Luchtbeschermingsdienst (LBD). De LBD had tot taak de bevolking te wijzen op de gevaren van luchtaanvallen en op de maatregelen die de burgers zelf konden nemen om de risico's te beperken. Na een luchtaanval moest de LBD eerste hulp bieden. De LBD leden waren te herkennen aan een gele armband. In oktober 1944, drie weken voor de razzia's op 10/11 november, ging de vader van Koos zonder armband de straat op maar keerde niet meer terug naar huis. Koos en zijn moeder hadden geen idee wat er aan de hand was.

De tuin van de familie Meure grensde aan het schoolplein van de Dr. J.Th. de Visserschool die in de oorlog door de Duitsers gevorderd was voor inkwartiering van Duitse soldaten. Op het plein was een schuilkelder gebouwd waarop doodskoppen geschilderd waren. In de school verbleven ook zogenaamde 'moffenmeiden', Nederlandse vrouwen die heulden met de vijand. Eén van deze vrouwen kwam moeder Meure vertellen dat vader door de Duitsers opgepakt en afgevoerd was. Waar vader verbleef wist het gezin niet. Op een dag kwam er via het Rode Kruis bericht dat hij in Duitsland te werk gesteld was. Het spaarzame contact met vader verliep via het Rode Kruis. In die tijd was moeder vaak 'ziek' en lag veel op bed. Koos had er geen weet van dat ze in verwachting was.

In de laatste winter van '44/'45 was er een ernstig voedsel tekort, het eten was op de bon. Omdat moeder veel ziek was waren ze voor voedsel afhankelijk van derden. Tijdens de razzia's waren twee broers van moeder Meure opgepakt.

Als haar schoonzussen op voedseljacht gingen paste moeder op de kinderen. De bovenbuurvrouw had een tortelduifje. Soms kreeg Koos van haar een duiveneitje. Op het dak van de schuilkelder op de binnenplaats van de school zaten de 'moffenmeiden' aardappels te schillen. Af en toe verdween er stiekem weleens eentje in de tuin

van de familie Meure. Op een dag werd één van de vrouwen door een Duitse soldaat betrappt. Zij kreeg de kolf van een geweer in haar nek en schreeuwde het uit van de pijn. Koos hoort haar gekerm nu nog steeds. Honger dreef je tot gedrag dat normaal nooit in je op zou komen. Samen met grotere buurjongens ging Koos op strooptocht o.a. in de Spaanse polder. Een enkele keer kwam hij thuis met wat kooltjes voor de noedkachel die ze vonden langs het spoor, dan weer bracht hij een gejatte suikerbiet mee naar huis waar zijn moeder siroop van maakte en de pulp die overbleef werd opgegeten. Op een keer werd hij gesnapt door een NSB'er (landverrader). Nog voelt hij de punt van de laars die hij onder zijn kont kreeg. Als klein kind had Koos ontzag voor de NSB'ers, die werden gehaat en bespot. Iedereen kende toentertijd onderstaand liedje:

Bron: Verzets museum.

Koos zag op een dag dat er voedsel gebracht werd naar de schuilkelder. Die avond verliet hij het huis via het raam van zijn slaapkamer in de uitbouw. Over het kolenhok en het schuurtje klom hij naar de schuilkelder op de binnenplaats maar werd daar opgepakt. De volgende morgen vond moeder hem niet op zijn kamer. Dezelfde vrouw die zijn moeder inlichtte over de arrestatie van vader, vertelde moeder wat er die nacht gebeurd was. Anderhalve dag zat Koos opgesloten in de kolenkelder. Als hij weer thuiskomt mag hij niet meer in de uitbouw slapen. Voortaan sliep hij bij moeder in de tussenkamer. Tussen de tussenkamer en de huiskamer zaten schuifdeuren met glas. Voor deze ruiten had moeder een zwarte doek gespannen zodat ze, bij een eventueel bombardement, niet gewond zouden raken door rondvliegend glas.

De nood was aan het eind van de hongerwinter zo hoog dat de Duitsers voedseldroppingen toestonden. In de laatste oorlogsweken dropten de geallieerden tussen Schiedam en Kethel voedsel en noodrantsoenen, die door de Coöperatie gedistribueerd werden. Op de platte daken, uit het zicht van de Duitsers waren Nederlandse vlaggen gelegd. De geallieerde piloten moeten dit gezien hebben. Met hun vliegtuigen groetten zij de toegestroomde menigte.

Op 5 mei 1945 is Nederland bevrijd. Tijdens de bevrijdingsfeesten moesten 'moffenmeiden' voor het heulen met de Duitsers boeten. Ze werden kaalgeschoren. Ook de vrouw die moeder gedurende de oorlog van inlichtingen voorzag. Tot op de dag van vandaag vindt Koos dit niet eerlijk, zij heeft immers ook goed gedaan. Moeder Meure beviel op 18 mei van een dochter.

Begin juli 1945 keerde vader Meure naar huis terug. De terugkeer werd door het Rode Kruis geregeld. In een grote groep voer hij vanaf Deventer per boot naar Rotterdam. Vanaf het Oostplein in Rotterdam liep vader naar het gemeentehuis in Schiedam om zich daar te laten inschrijven. Vervolgens ging hij op weg naar huis. Voor enkele was het de grote vraag of dat nog overeind stond.

Als Vader zich op een dag in de keuken met ontbloot bovenlijf staat te wassen ziet Koos allemaal striemen en littekens op zijn rug. Wanneer Koos hierover begint wil vader er

niet over praten en wordt Koos de keuken uitgestuurd. Wanneer vader 's nachts wachtdiensten op de fabriek moest draaien nam hij Koos met zich mee. Ook had hij altijd een ploertendoder, een flexibele stok, bij zich. Achteraf besepte Koos zich dat zijn vader bang was.

Tuin fam. Meure na de oorlog

De gebeurtenissen in de oorlog, en de onwetendheid over wat er gebeurd is, hebben Koos lang bezig gehouden. Hij heeft gehoord dat zijn vader na de tewerkstelling in Duitsland eind 1944 opgevangen is in Oldenzaal. Daar begint zijn zoektocht.

Koos reconstrueert het verhaal in grote lijnen. Hij komt erachter dat vader Meure in de Tweede Wereldoorlog

geïnterneerd is geweest bij het Franciscaner klooster Bardel in Gildehaus, net over de Duitse grens bij Oldenzaal. Ter gelegenheid van het 50-jarig huwelijk van zijn ouders wordt een fotoalbum samengesteld waarin ook foto's van plaatsen uit vaders oorlogsverleden zijn opgenomen. In eerste instantie is vader niet blij met deze confrontatie, maar langzaam aan krijgt ook zijn nieuwsgierigheid de overhand.

In september 1987 brengen Koos en zijn vrouw samen met zijn ouders een bezoek aan Oldenzaal en aan Bardel. Bij de ingang van het terrein staat een scholencomplex met in het midden een grote kapel en ontvangstruimte. In de oorlog moest vader Meure loopgraven aanleggen. Mede geïnterneerden, die weigerde dit werk te doen, werden in het bijzijn van de anderen geëxecuteerd. Toen vader Meure de ingang van het schoolgebouw zag kwam een golf van emoties los, zo had Koos zijn vader nooit gekend. Hij schreeuwde "daaaaaar, daaaaaar, daaaaaar". Koos gaf zijn vrouw een seintje, samen met zijn moeder ging ze met de auto naar de kapel. Even drukte zij op de claxon, dat bracht vader weer op de bewoonde wereld. Toen vader riep: "waar gaan zij naar toe", sloeg Koos een arm om hem heen en zei: "wij gaan een stuk lopen, ik weet waar ze zijn". In de ontvangstruimte kwam een broeder uit de gang aangelopen. Vader ging er als een speer op af en riep in het Duits: "Waren Sie hier auch während dem Krieg?" De broeder antwoordde terwijl hij naar een documentatiewand wees: "Nein, ich war in Brasil". Vervolgens liep Koos met zijn vader naar de kapel, waar zijn vrouw en moeder

op hen wachtten. Hier wordt vader weer rustig. Op de vraag waar vader nog meer heen wilde, antwoordde hij direct: "naar de Bahnhof". Ook dit bezoek is heel emotioneel, vader vertelde dat er wagons stonden en dat op het station bommen vielen. Het ware verhaal is Koos niet te weten gekomen. Hij vermoedt dat zijn vader tijdens het bombardement aan zijn benen gewond raakte. Waarschijnlijk is hij in de daarna ontstane chaos ontsnapt, waarna hij de Nederlandse grens is overgestoken. Uiteindelijk is hij in Oldenzaal in een schoolgebouw terecht gekomen. Omdat het bijna kerst was informeerde vader hier en daar of hij ergens de kerstdagen door kon brengen. Hij werd opgevangen door een familie waar hij tot het einde van de oorlog is gebleven. De familie Meure is deze mensen uit Oldenzaal altijd dankbaar geweest dat zij hun vader zo goed hebben opgevangen. Na de oorlog is er contact gebleven en zijn ze als het ware 'familie' geworden.

Vader Meure heeft tijdens zijn leven weinig over de oorlog losgelaten. In de jaren negentig, vader is dan al in de tachtig, vertelt hij aan zijn kleindochter dat hij in de oorlog in Duitsland loopgraven moest graven. Met een pikhouweel bewerkten ze de harde grond. De omstandigheden waren heel slecht. Als ze wat te eten wilden hebben moesten ze dat zelf bij elkaar scharrelen. Hij vertelde dat je brutaal moest zijn en bij de boeren om voedsel moest vragen. Daar kreeg hij nog weleens wat te eten. Hun behoefte deden ze in gaten die ze in de grond gegraven hadden. Als ze klaar waren ging er een beetje grond over.

In datzelfde gesprek vertelt moeder Meure over de barre omstandigheden in de laatste winter. Het was erg koud, kleine Koos liep de hele tijd in zijn trainingspak en had zelfs binnenshuis een muts op. Er was grote schaarste, alles was op de bon. De bonnen kon moeder Meure inleveren bij de Coöperatie. Als er iets uit te geven was had ze wel de "mazzel" dat ze een extra bon had omdat vader Meure in Duitsland verbleef. Moeder Meure stuurde Koos op woensdag naar de Westerkerk waar de jonge kinderen te eten kregen als ze een schaalpje en een lepel meebrachten. Ook kon ze af en toe een schep soep halen op het abattoir. Omdat ze in verwachting was kreeg ze voorrang. Via het Rode Kruis kreeg moeder Meure zo af en toe een brief van haar man. De laatste brief kreeg ze op 3 februari 1945. Daarin schreef hij dat ze de kinderwagen maar moest verkopen zodat ze wat extra geld had om eten te kopen. Eten was vreselijk duur, een klein broodje kostte bijvoorbeeld 20 gulden.

De Tweede Wereldoorlog heeft een belangrijke stempel op het leven van Koos Meure gedrukt. De herinneringen draagt hij tot de dag van vandaag met zich mee.

Swifterbant, 12 juni 2014.